

כִּנֹּף

אֵלֵינוּ יְהוָה לִי

מִצֹּת תְּכַלֵּת בְּיָמֵינוּ

מִשָּׂא וּמִתֵּן מִקִּיף בְּזֵהוּי חֶלְזוֹן
הַמּוֹרְקִים - אֲרַגְמוֹן קֶהָה קוֹצִים

©

כל הזכויות שמורות למו"ל

להערות:

knaf.ish0527@gmail.com

תוכן הענינים

13		הקדמה
19		מבוא
29		משא ומתן בענין חלזון
29		התכלת
31		תחלתו של דיון
31		יום ראשון
37		גדל מעלת מצות ציצית עם תכלת
41		אפן הבדיקה
41		יום שני
46		האם צריך מסרת בתכלת
53		מהו נגנז
57		מהו 'ספק'
61		תחלת הברור
68		דברי חכמי ישראל
73		סימני חז"ל
73		יום שלישי
73		גדר תכלת של מצוה
80		ואלו דברי חז"ל והראשונים:
81		בריתו דומה לדג
86		עולה לשבעים שנה

93.....	גופו דומה לים
99	זהויו לטבעיו
99.....	יום רביעי
99.....	אינו מחליף מקומו
100.....	טוב לצבע להוציאו בחיי החלזון
105.....	מקום המצאו
107.....	דמו מפקד פקיד
107.....	מפרכס קודם מיתתו
107.....	מקצץ את האילנות
108.....	אפן הצביעה
109.....	כך בימינו מפיקים את התכלת:
110.....	התכלת ביופיו:
112.....	הבדיקה הכתובה בגמרא
117	הממצאים כיום
117.....	יום חמישי
122.....	דעת רבנו הסטיפלר זצ"ל על נאמנות גוים קדמונים
125.....	הוכחות מכתבי הגוים וממצאים בימינו
127.....	חלזון החד קוצים לגבי התכלת
129.....	צבעים נוספים מחלזון הפורפורא
131	התכלת של התורה היא שצבעו בה הגוים?
134.....	עוד בענין הממצאים הארכיאולוגיים
137	צביעת המורקס
137.....	יום שישי
137.....	גוון צבע תכלת של תורה וסיוע הסממנים
140.....	גוון התכלת

145	בְּדַבְרֵי הָרַמְבַּ"ם 'שְׁחֹר כְּדִי'.....
146	דְּבַרֵי הַזֹּהַר"ק לְגַבֵי הַגֶּזֶן
150	הַסְמָנִים בְּתַכְלֵת
153	יָשׁוּב הַקְּשִׁיּוֹת.....
154	מְקוֹמוֹ.....
154	מְקוֹמוֹ בְּלוֹז
155	מִדּוּעַ לֹא הִזְכֵּר תַּכְלֵת שֶׁל מְלָכִים לְגַבֵי נַחֲלַת זְבֻלוֹן
156	הֲרִי יֵשׁ שֶׁפָּתְבוּ שְׁחֵלְזוֹן הַתַּכְלֵת נִמְצָא רַק בֵּ"י.
158	סִימְנֵי הַבְּרִיתָא.....
158	'דוֹמָה לְדָג' קִלְפָתוֹ אוֹ גּוֹפּוֹ
158	עוֹלָה לְע' שָׁנָה. גּוֹפּוֹ דוֹמָה לְדָג. בְּרִיתוֹ לֵיָם.
160	כְּאֶשֶׁר רוֹאִים אֶת הַסִּימָן חוֹבָה לְהַכִּירוֹ בְּוִדְאוֹת?
161	בְּמוֹרְקָס יִשְׁנָם כַּמָּה סִימָנִים וּמִדּוּעַ נִתְּנוּ דְּוָקָא סִימָנִים אֱלוֹ?
162	שְׂאָר דְּבַרֵי חַז"ל.....
162	אִם נִקְרָא דָם
162	הֵאֵם נִקְרָא 'חֵלְזוֹן' מִשּׁוּם לְבוֹשׁוֹ.....
165	צִיִּדֵי הַחֵלְזוֹן.....
166	הֲרִי אָמְרוּ בְּגִמְרָא שְׁטוּב לְצַבֵּעַ לְהוֹצִיאֻו כְּשֶׁהוּא חֵי
168	הֲרִי כָּתוּב שְׁחֵלְזוֹן הַתַּכְלֵת מוּטָל בְּהָרִים
169	מִדּוּעַ חֵיבִים עָלָיו בְּשֶׁבֶת הֲרִי הוּא נִצּוּד וְעוֹמֵד
171	דְּבַרֵי הָרַאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים.....
171	אִם זָז מִמְּקוֹמוֹ.....
171	שְׁחֹר כְּדִי- הַבְּאוּר הַלְכָה פּוֹסֵק שֶׁלְרַמְבַּ"ם תַּכְלֵת אֵינּוּ שְׁחֹר 171
172	דְּבַרֵי הָרַמְבַּ"ן עַל גְּזֵרַת הַתַּכְלֵת
173	דְּבַרֵי הָרַאב"ד שֶׁקָּלָא אֵילָן הוּא תוֹלַעַת

173.....	דְּבַרֵי סֵפֶר הַקְּנָה שְׁשׁוּחֻטִין אוֹתוֹ
175.....	בְּדַבְרֵי רִשׁ"י אִם הַתְּכַלֵּת הוּא גַם שֶׁל הַגּוֹיִם
175.....	בְּדַבְרֵי הַיַּעֲבֹ"ץ וְהַתְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל
175.....	הָרִי הַיַּעֲבֹ"ץ דָּבַר עַל צְדָפָה
177.....	דְּבַרֵי הַיַּעֲבֹ"ץ עַל מְקוֹם הַמְּצָאוֹ
178.....	דְּבַרֵי הַתְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל וְעַנְיָן הַיְנֻטִינָה'
180.....	הָרִי אֵינוֹ מְסַתְדֵר עִם שֵׁיטוֹת כָּל הָאֲחֵרוֹנִים
181	צְבָעוּ וְדַרְךְ צְבִיעָתוֹ
181.....	הָרִי הַסְּמָמָנִים הֵם חֶלֶק מְצַבֵּעַ הַתְּכַלֵּת
181.....	דַּעַת רִשׁ"י לְגַבֵּי הַתְּכַלֵּת
182.....	מָה אֶפְשָׁרוּיּוֹת הַצְּבִיעָה בְּמוֹרְקָס
183.....	זֶהוּי הַיְקִינְטוֹם כְּצַבֵּעַ הַתְּכַלֵּת
184.....	בְּתַלְמִידֵי רַבְּנּוֹ יוֹנָה מִשְׁמַע שְׁאֶפְשֵׁר לְהַבְחִין בֵּין אֵינְדִיגוֹ לְתַכְלֵת
185.....	בְּדַבְרֵי הַשְּׁלֹטִי הַגְּבוּרִים לְגַבֵּי תַרְגוּם מֵלֵת תְּכַלֵּת וּבְכַתְבֵי הַגּוֹיִם
193.....	מִדּוּעַ בְּכַתְבֵי הַגּוֹיִם נִזְכְּרוּ בְּעַקֵּר הָאֲרָגְמָן וְהַסְּגֹל
193.....	וְגַם בְּמִמְצָאִים כִּיּוֹם נִמְצְאוּ שְׁאֵרֵיּוֹת צְבֵעַ סְגוֹל
196.....	שְׁאֵר עַנְיָנָיו
196.....	מִדּוּעַ לֹא הִזְכִּירוּהוּ לְגַבֵּי צְבֵעַ הָאֲרָגְמָן
197.....	מִדּוּעַ לֹא מְצָאנוּ שְׁנִקְרָא תְּכַלֵּת 'פּוֹרְפוֹרָא'
198.....	עוֹד בְּעַנְיָן שֵׁם פּוֹרְפוֹרָא
201.....	מָה הַהֲבִנָה 'בֵּין תְּכַלֵּת לְכַרְתִּי' אִם פּוֹרְפוֹרָא הוּא גַם אֲרָגְמָן
202.....	מִדּוּעַ חֶלֶק מֵהֶרָאשׁוֹנִים יָדְעוּ עַל הַתְּכַלֵּת וְחֶלֶקָם לֹא
203	בְּדַבְרֵי הַגּוֹיִם
203.....	הֵאֵם אֶפְשָׁר לְסַמֵּךְ עַל כַּתְבֵי הַגּוֹיִם
203.....	מִדּוּעַ הַגּוֹיִם הִקְדָּמוּנִים לֹא צְבָעוּ בְּקֶלָא אֵילָן (סְטִיס)

204		אם הצביעה הנכונה היא חיזור - חימצון
205		למה לא הזכירו שצריך העמדה בשמש
206		הרי הגוים הקדמונים כתבו שיש כמה מיני פורפורה
208		השערות אחרות
217		דברי סנום
217		שבת קודש
217		אמרו בזוה"ק שהתכלת היא בכנרת
219		מותר בפיק
221		דעת חכמי ישראל
222		חכמי ישראל בזמננו
237		מכתבי הרבנים
245		תמונות

**בְּרֹכֵי נַפְשֵׁי אֶת־ה' וְאֶל־תִּשְׁכַּחֵי כָּל־גְּמוּלוֹ... הָרַפָּא לְכָל־תַּחֲלָאִיכִי...
הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיֵּיכִי הַמַּעֲטָרְכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים... הִיָּה לִי לְצוּר מְעוֹן
לְבוֹא תִמְיֵד צְוִיתָ לְהוֹשִׁיעַנִי כִּי־סִלְעִי וּמִצּוֹדֹתַי אֶתָּה. כִּי־אֶתָּה תִקְוֹתַי
ה' אֱלֹהִים מְבַטְחִי מִנְעוּרַי. פִּי יִסְפֹּר צְדָקָתְךָ כָּל־הַיּוֹם תִּשׁוּעָתְךָ כִּי
לֹא יִדְעֵתִי סְפָרוֹת.**

השיר והשבח התהלה והתפארת לחי העולמים, על הכל ה' אלוקינו
אנחנו מודים לך ומברכים אותך, יתברך שמך תמיד. ובפרט שגמל
עמי חסד חנים וזיכני לברך על המוגמר. לא כחטאינו עשה לנו
ולא כעונותינו גמל עלינו כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו את
פשעינו. מה אשיב לה' כל תגמלוהי עלי. אילו פינו מלא שירה
כים... אין אנו מספיקים להודות על אחת מאלף אלף אלפי אלפים
ורבי רבבות פעמים הטובות שעשית עם אבותינו ועמנו. עד הנה
עזרונו רחמין ולא עזבונו חסדיך, ואל תטשנו ה' אלוהינו לנצח.

התודה והברכה:

לידידי הנפלא הרה"ג יחזקאל משה הלוי טופרוביץ' שליט"א
- העוסק שנים ארוכות לזכות את ישראל בהפקת צבע התכלת
ובצביעת ציציות בפועל, שהטה אלי חסד ופעם אחר פעם הקדיש
שעות ארוכות מזמנו במשך תקופה ארוכה מאוד, והרחיב את דיברתו
כנהר, כדי לתאר את המציאות בחלזונות המורקס: מקום המצאו,
צידתו, טבעיו ומראהו, עד לתשלום הצביעה בציצית לפרטי הפרטים.
וכן החכימני בליבון הסברות לצדדים ולצדדי צדדים, מה יקרו אמרי
פיו, בידע מקיף ומעמיק בדברי חז"ל והראשונים ובמציאות בימנו
ובימים ההם. והכל בסברא ישרה בחן ובטעם, מוכתר ביראת שמים
טהורה. מה שבחיבור זה - שלו הוא.

לידידי המיוחד הרה"ג בנימין זאב הלוי הורוויץ שליט"א - בעל
הקונטרס הנפלא 'חותם של זהב'. הכי קרא שמו חותם של זהב, מה

נמלצו דברותיו כדבש ונופת צופים, הוצק חן על שפתותיו. האיר והעיר, הקשה ופירק והוכיח, לא הניח לי בדבר קטן ובדבר גדול בכל פרטי סוגיא זו. והכל בחן ובחסד. בנימין ידיד ה' וידיד בית ישראל.

לרה"ג שלמה טייטלבוים שליט"א - בעל הספר 'לולאות תכלת' שעזרנו בחכמה יתירה על ידי תרגום מדוקדק של כתבי הגוים הקדומים. ולא הניח דבר קטן ודבר גדול בסוגיא זו.

לד"ר סוקניק - על הידע הנרחב ועל הגשת העובדות בסבלנות, על פי המחקר העמוק והמקיף.

אשת חיל מי ימצא ורחקו מפנינים מכרה. נוו"ב הסופרת הנוודעת, המוסרת נפשה ורוחה לתורה ולדקדוק הלכה. על התמיכה העידוד והעצה, צופיה הליכות ביתה ולחם עצלות לא תאכל. קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה, רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה. תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה.

ואחרונים חביבים, היקרים שלא יסולאו בַּכְּתָם אוֹפִיּוֹ בְּשֵׁהֶם יָקָר וְסִפִּיר, אותם אנשי אמת גיבורי החיל, שנשאה נפשם אותם באמונה לעשות רצון קונם, וקיימו את דבר המלך ב"ה וב"ש בפרהסיא. לא בקשו חשבונות רבים, והטילו תכלת בבגדיהם. אשרי להם, ויקוים בהם הכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך.

הקדמה

אודה ה' בְּכָל יָלֵב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה גְּדוֹלִים מַעֲשֵׂי ה' דְּרוֹשִׁים לְכָל חֲפִצֵיהֶם. בְּמִקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹקִים ה' מִמְקוֹר יִשְׂרָאֵל. אודה ה' מֵאֵד בְּפִי בְּתוֹף רַבִּים אֶהְלֶנּוּ.

ומה נדבר עוד אל המלך ב"ה וב"ש, כי לך נאה ה' אלוהינו שיר ושבחה הלל וזמרה... ברכות והודאות מעתה ועד עולם. שזיכנו במצוה נפלאה זו שדורות רבים לא זכו לה, רצה הקב"ה לזכות את ישראל ולפיכך הרבה להם תורה ומצוות. בַּעֲבוּר דְּבָרָה וּכְלָבָה עֲשִׂיתָ אֵת כָּל הַגְּדוּלָה הַזֹּאת לְהוֹדִיעַ אֶת עַבְדְּךָ עַל כֵּן גִּדַּלְתָּ ה' אֱלֹהִים כִּי־אֵין כָּמוֹךָ וְאֵין אֱלֹהִים זוֹלָתְךָ בְּכָל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ בְּאֶזְנוֹנוּ. וּמִי כָעַמְּךָ כִּי־יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר הִלְכוּ־אֱלֹהִים לְפָדוֹת־לוֹ לְעַם וְלִשְׁוֹם לוֹ שֵׁם וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם הַגְּדוּלָה וְנִרְאוֹת לְאֶרֶץ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ לָךְ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם וְאֱלֹהֵיוּ.

ענין התכלת שזכינו בעזרת ה' ית' וית' שיתברר בדורנו אנו, נמצא הוא בקושי גדול - בעצם המחשבה שנמצאה מצוה העלומה כאלף שנה.

חששנים אנו! זו דרכנו ועל כך הצלחתנו. גאווה היא לנו. אהבת השינוי והחידוש היא בטבע האנושות עוד מראשית ימיה. מאהבת החידוש, הפכו עולמות, ביזרו עמים. ידעו המהפכים כי החידוש הוא המושך את ליבות בני האדם, 'העולם זקן, נשנה אותו ונחדשהו' ועל מזבח פסול זה עקדו ארצות, שפכו נהרות דם.

ואף אלו שמשורש יעקב ומזרע ישראל, היו שלא עמדו בזאת, רצו הם את החדש הנוצץ, וקיבלו את הישן הרע. רצו להחליף את מהות הטוב במהות אחרת, וקיבלו את הרע באדרת שונה. ראינו כל זאת בדור אחר, ראינו את הלבבות הנשברים, את הטובעים במים הזידונים. חששנים נהיינו, הכרזנו: איננו רוצים חדש! אהבתי את אֶדוֹנִי לא אצא חפשי. חידוש? נחדש בתורה המסורה לנו. שינוי? נוסיף חיל בדרכי העבודה, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים. נשאי את המהות, לא נחליף ולא נמיר.

לְעוֹלָם ה' יִבְרַךְ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם

לאחר כל מה שנכתב בענין זה וכל הדו"ד, נראה שעיקר הטעם שלא התקבל חלזון המורקס - ארגמון קהה קוצים כתכלת של תורה, אינו משום שבדקו סוגיא זו על כל חלקיה והסיקו שלא הוא הדבר, אלא מטעם 'השמרנות' שאנו דבוקים בה בצדק וכנ"ל.

הדבר כל כך רחוק מדעתנו שנכון למעשה להטיל תכלת בציצית, לא רק משום שהוא משונה בעיני הסביבה, אלא הוא משונה בעיני עצמנו אנו. הייתכן שאותה התכלת העלומה שרבים קשרוה עם הגאולה המקווה - נמצאה? לא פחות ולא יותר?

אבל אצל הקדוש ברוך הוא, כיונה תמה ושומעים לו כל מה שהוא גוזר עליהן שנאמר ויאמן העם, כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע שמו"ו (פרשת בשלח).

כאשר עמדו ישראל בהר סיני ואמרו נעשה ונשמע, לא התנו זאת ברגשות אלו ואחרים, אף לא ברגשות רוחניים נעלים, עמדנו למרגלות ההר כיונה תמה - כל אשר דיבר ה'.

ובהיותי בענין נראה היה שלאחר שנכתבו מאמרים רבים לכאן ולכאן, נכון להניח את הענין כי מה שנכתב כבר - מוצה, ומה לנו כי נוסיף?¹

אלא שבמחשבה נוספת נראה, שאדרבה, משום הטעמים שהועלו שהן המונע, יש לברר את אותן הטענות ולא לכחד דבר, ואף מי שלא שמע על כך ולא בירר את הענין לעומקו - יראה כי לא דבר ריק הוא, ובזה יראה שמצוה נפלאה שיש אפשרות לקיימה בכל רגע - לא יחמיצנה בידיים.

פוק חזי כמה זמן מחשבה וממון משקיע יהודי ירא ה' באתרוג, בתקיעת שופר, בנר חנוכה, ובכל מצות ה'. מי כעמך ישראל. ומה השתנה מצוה זו שהיכולת לקיימה הוא בכל עת ובכל שעה? ואיזה בגד יגן על האדם לאחר החיים מהדינים ר"ל? הבגדים המגינים על האדם בעולם הזה לא יעלו איתו לעולם העליון, הבגד היחיד שיקח עמו האדם לעולם העליון הוא הציצית, והעיקר שבעיקרים ויסוד הכל - זה מצות ה' יתברך! ולמה לא נבררה כראוי, שמא בכל זאת ישנה אפשרות לקיימה? למה לא נשית ליבנו לזאת? המניעה שיש

1 ולא אתאפק מלהזכיר לטוב ולברכה את החיבור הנפלא מבורר ומזוקק שבעתיים הנקרא בשם 'לבוש הארון', שכל הרואה משתומם על גודל ויקר העמל הבריור והדקדוק - הפורש לפני הקורא כל פרט ופרט במקורו וטעמו עד שהדברים מחוורים כשמלה: מהתורה הנביאים והכתובים, לדברי חז"ל לכל מחלקותיהם, ומהם לרבותינו הפוסקים. ולהבדיל אא"ה כתבי הגויים והמחקר במקורותיהם ובתרגומם המדויק, ולא השאיר פינה שלא עמד בה ובררה, סולת אחר סולת, נפה אחר נפה. עד שהטעים והוציא את התכלת בצבעה וביופייה, והכל בידי אמן, שבח כלי לאומן. מוכתר ביראת ה' ומצא חן בעיני אלוהים ואדם. יבורך מפי עליון וכל רואיו יאשרוהו. ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה, וזכות מצוה יקרה זו תעמוד לו לעד.

בזה היא באה ממקום אחר, טהור, אך אין בו כדי לפטור. האדם החפץ במצוות יחשוב על הענין בכבוד ראש, וייתכן שאף יעשה מעשה.

לכן נראה שישנה תועלת בחיבור בצורתנו הנוכחית, בחרנו להביא את הדבר בצורת דיון הלכתי - שאינו משל, אלא צירוף של טענות שנשמעו והועלו ותשובתן בצידן, להעלות עלי הכתב סוגיא זו כולל כל הטענות, כגון: מה דעת חכמי התורה? הרי כתוב נגנז? אינו דומה לדג? אינו שחור כדיו? ובצורה של דו שיח נכון בין בני תורה ננסה לברר הדברים.

ועינא לשמיא נטלית שיעלה בידינו דבר ראוי בעזר ה', ולא נכשל ח"ו.

ובמחשבה לאחר המחשבה, הרי אמר שלמה 'מוכיח חכם על אזן שמעת', והאם אחרי קונטרס זה או אחר, חלקים מהציבור יחלו להטיל תכלת? הרי כל כך רחוק הוא! אבל ייתכן שככל ענייני הקדושה - כידוע בשם אדוננו הגר"א ע"ה - דרכה בקמעא קמעא. ולאחר שכמה וכמה ת"ח ובני תורה חשובים החלו ופרצו לטוב בענין זה, נענה אנן אבתריה לאלו החפצים לשמוע, ואף אם יהודי אחד יקיים מצוה זו - והיה זה שכרנו.

אל יחשוד בנו הקורא שחיבור זה נכתב כלאחר-יד, כתיבתו ארכה קרוב לשנתיים ימים, שבו השתדלנו בס"ד לדייק בכל פרט, ולבדוק שוב ושוב כל פרט ופרט בבדיקה וחקירה עד היכן שידינו - יד כהה מגעת. ואם שגיתי, ה' הטוב יכפר.

קונטרס זה נכתב בצורה קלה לקריאה הן מבחינת התוכן והן מבחינת

הסגנון, משה - האומר ומסביר את דברי התורה. שמשון - גיבור בגבורה במלחמתה של תורה. דן - ידין עמנו כאחד שבטי ישראל, אינו מניח וממצה את עומק הדין, עד שמברר הדבר לאשורו. וכאן נישא ליבנו בתפילה אל א - ל רחום וחנון, כשם שזיכיתנו לקיים את מצות ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת, כן תזכנו לראות בשובך לציון ברחמים וכהן עומד ומשמש בבגדי תכלת וארגמן ותולעת שני, ואשי ישראל ותפילתם באהבה תקבל ברצון.

מבוא

מעשה (שלא) היה: קבוצת ילדים בגיל הרך, הוריהם החביאום בשנות המלחמה במערה, באחד היערות היותר נידחים מחמת המציק. אדם ת"ח וירא שנלווה עמהם למערה - דאג לכל מחסורם, לימדם תורה ויראה. אף חכמתו עמדה לו להביאם לכך, שבאותה המערה ילמדו תורה בהתמדה.

ומשום שהמלחמה הנוראה ערכה שנים, הילדים אט אט התרגלו למצבם, שמחו בתורה וגדלו בה. מרוב הסכנה לא הכירו כלל את העולם שמחוצה להם. למדו תורה לאור האבוקה, ובמקרים נדירים המלווה היה יוצא במסירות נפש להשיג צרכים מינימאליים.

עברו השנים וחלק מהילדים כבר הפכו לבחורים תלמידי חכמים שרכשו ידיעות והבנה עצומה בתורה. באותה העת כבר היה אפשר לצאת מהמערה ולראות את העולם מסביב, אך בסכנת נפשות נאסר לשוחח עם אף אדם מבחוץ ובפרט עם יהודי, וכך יצאו אותם הבוגרים החוצה, ראו יום וראו לילה ראו בהמות וחיות, טהורות ולא טהורות, בעלי כנף, עץ פרי ועץ סרק, ומיד החלו להלל ולשבח לה' יתברך על הבריאה הנפלאה של יוצר הכל. יחד עם זאת החלו להקיש את הנראה לעין, עם הנלמד בתורה שבכתב ובע"פ.

אלא שכאן החל ויכוח עצום בין אותם בוגרים תלמידי חכמים, האם הגלגל שאנו רואים בשמים שמאיר לעולם, היא השמש הנאמרת וכתובה בתנ"ך ובחז"ל.

2 בבקשה מהקורא היקר לקרוא מבוא זה, חשוב להבנת העניין.

חלק מהת"ח שבקבוצה טענו שודאי שזו השמש, כי השמש מאירה לעולם והיא זורחת בצד זה ושוקעת בצד אחר, וישנם גם ציורים עתיקים איך נראתה השמש, ובכלל אם לא זו השמש, מהו הגלגל שאנו רואים? איך קוראים לה?

וחלק אחר של ת"ח חלקו עליהם בעוז, הרי זה לא ייתכן! הרי כתוב 'אין נסתר מחמתו' וכמה שנים אנחנו נסתרנו ממנה, בפרט שהגמרא בפסחים ובבבא בתרא מדברת על מהלך השמש וישנם כמה שיטות אם קיבלו חכמים את דברי חכמי הגוים, ומי אנו שנכריע. עוד הקשו כמה קושיות עצומות כגון: השמש הרי ריפאה את יעקב אבינו ע"ה, וזו לא ידוע לנו שמרפאת כלל!

בעיקר טענה קבוצה זו שהגלגל שאנו רואים, אינו מתאים כלל עם פרק יט בתהלים המתאר את השמש דבר אחר דבר:

לשמש שם אהל בהם - בכל דיני אהל לא מצאנו שמיקומו של הגלגל בשמים נחשב כיושב באוהל של השמים.

כחתן יוצא מחופתו - מאין הוא יוצא? ודאי לא כחתן. (וכן יביאו הרבה מקורות מהו גדרו של חתן היוצא מחופתו שכמובן אין לזה דבר עם הגלגל ההוא).

ישיש כגבור לרוץ אורח - היכן הוא רץ?

מקצה השמים מוצאו - אולי בדוחק יש ליישב.

ותקופתו על קצותם - כנ"ל.

אין נסתר מחמתו - מאוד לא ברור.

הקבוצה הראשונה ניסתה לענות לדבריהם בכמה יישובים, כגון: מה שכתוב אין נסתר מחמתו אין הכוונה שממש אי אפשר להיות בבית, אלא כפי שאמרו בבב"ר (בראשית ו): ותני באחד בתקופת תמוז אין

צל לכל בריה דכת' ואין נסתר מחמתו, ע"כ. אף החולקים לא טמנו ידם בצלחת וטענו בתוקף שכל היישובים דחוקים, ואף מה שתירצו מהמדרש, אדרבה! גם מה שאמרו שם איננו רואים כיום, כי בימי תמוז ישנו צל. ואף אם במקומות אחרים חובה לתרץ, אבל זאת כאשר ברור לנו במה מדובר, אך אנו הרי התחבאנו ואיננו יודעים מהי השמש, למה שנידחק ביישובים דחוקים? נחכה בסבלנות כמו שחיכינו עד היום. עד יבא לו מורה צדק.

ובכלל טענו טענה כבדת משקל: הרי דבר שדברו בו רבותינו ואנו נסתפק בפירוש הדבר במציאות, הוא בדוקא כאשר איננו רואים את הדבר בו דיברו. אבל לאחר שרואים אנו במה דברו, ברור שנזהה זאת מיד. ואין ייתכן שצריך ישובים דחוקים כדי לראות מהי המציאות שרואים אנו בעינינו?

עד שלמדן אחד מהחבורה בא עם רעיון נפלא שמיישב את כל הקושיות: ישנם שני גופים בשמים: אחד שמו 'שמש' והשני שמו 'חמה', ופשוט התבלבלנו בין זה לזה, וכמעט כל הקושיות יתיישבו אחת לאחת, החמה היא זו שאין נסתר ממנה, והיא זו המרפאת, המזיקה, לעומת השמש שהיא הגוף המאיר לארץ, והיא זו המעלה אד מן הארץ וכו'. ומדוקדק היטב בלשון. אמנם יש בזה 'קצת דוחק' משום שלא משמע מ'רוח הדברים' שיש שני גופים המאירים בשמים, אך מחמת ריבוי ועוצם הקושיות - זו ההנחה הכי מסתברת. ולכן איננו יכולים להתייחס לאותו הכדור אש שאנו רואים בשמים - כשמש - לשום דבר להלכה למעשה.

אין כוונתנו במשל זה לומר שהתכלת שבידנו היא ברורה כשמש, כוונתנו היא לבחון מהי צורת בדיקה נכונה מול צורת בדיקה שגויה.

לכן ננסה להתייחס למשל הנ"ל כדבר בפני עצמו. (והמשל אינו רק על השמש אלא כמעט על כל דבר שדיברו בו כגון: ירח כוכבים, אש, מים, רוח צפונית, אתרוג, יונה, וכו' וכו') במה הם טעו? מדוע הם לא בדקו נכון? הרי יש להם קושיות שיש בהם טעם, ומדוע חובה לומר שעל אף הקושיות היא השמש?

כאשר באים לדון בגוף שאיננו יודעים עליו, ישנם כמה אפשרויות בדיקה. אבל ישנם הנחות שאי אפשר לאומרם - לא כדוחק אלא כבלתי אפשרי. לא ייתכן שיש שתי שמש בשמים (הנראה לעין יושבי הארץ) לפני כל בדיקה שהיא, כי אם יש שתי שמש מדברים על שתיים ולא על אחת!

אלא מאי? ישנם דברים אחרים שיוצרים את אותה הפעולה כגון אש לחימום נר לאור וכו'. בזה דיברו בכל מקום כגון לגבי שבת תולדות חמה ותולדות האש וכו'.

כלומר כך: אם השמש שכל העולם ראהו, דוד המלך קורא לכך 'שיש כגבור לרוץ ארח'; אין כאן שום קושיא, אלא אי הבנה שלנו בדברי הכתובים. ובדיוק כמו בסוגיא שיש בה קושיא מיניה וביה או מסוגיא אחרת ותוס' מיישב, אין כאן דוחק אלא אי הבנה שלנו. אין דף אחד בש"ס שאין בו קושיות ותירוצים. תיאור מצב בכתובים ובחז"ל אינו תמיד מסתדר עם המושכל ראשון שלנו, לא שהדברים דחוקים ח"ו אלא הביאור אינו לפני המבט השטחי אלא מעבר לכך. מי שרוצה ללמוד סוגיא - כל סוגיא - רק לפי המושכל ראשון שלו - יכשל.

ולנידון דידן: הדברים אינם נבדקים על פי פשט זה או אחר שפלוני טוען שזהו דוחק ואלמוני טוען שדווקא השני דוחק וכו', הדברים חייבים להיבדק סביב הענין הכללי שעליו הנדון נסוב: אם ישנו גוף בשמים המאיר, זהו ולא אחר! מכאן והלאה אם יש כמה דברים

שלא מסתדרים לנו - כאן המקום ללומדים ליישב כפי שמיישבים כל סוגיא, וייתכן שלא הכל יתיישב. אך המסקנה היא ברורה ואינה ניתנת לערעור.

הדברים הנ"ל הם לא רעיון או חידוש שישנו מקום לומר אחרת, אלא הוא מבחן הפשוט ביותר: אם כאשר בודקים בצורה מסוימת אפשר להסיק שייתכן שהשמש אינה השמש, והירח והכוכבים וכו' אינם אלו שדברו בהם, זה מוכיח שצורת בדיקה זו שגויה היא!

ובזה באנו לשאול, הייתכן שבכל דבר שהוא בתורה, חז"ל דיברו בנוסח מסוים ואנו נזדקק לקרב את הבנתנו או את מראה העין לדבריהם הקדושים, ובדיוק בנידון התכלת חז"ל דיברו לפי המושכל ראשון שלנו? יעמוד הקורא ויבחן בכל עצם שהוא, האם היינו אומרים את דברי חז"ל לולי שהם היו אומרים לנו כזאת? היינו אומרים למשל שהשמש מזיקה (כיום יודעים זאת בבירור שהשמש מזיקה מאוד, אך פעם לא ידעו זאת), האם היינו אומרים שישנה אפשרות ליהנות מאור הכוכבים (פסחים ב.)?

ולאחר עיקרי הדברים שנאמרו: כמה הסתברות שהחלזון שבידינו שצובע תכלת, זהו חלזון אחר מחלזון של חז"ל? מה הסיכויים? ואם נצמצם יותר את השאלה: אם ידוע לנו שחלזון זה צבעוהו הגוים הקדמונים, וכן ידוע לנו כיום שנמצא הוא באותן המקומות, האם ייתכן שהיו שני חלזונות שצובעים תכלת, ודברו על אחד בלבד? האם ייתכן שמה שידוע לנו כיום המושג 'חלזון', אינו חלזון אלא דבר אחר שבמקרה צובע תכלת? זאת יש לשאול עוד לפני הראיות הברורות.

הדעה הנכונה המובילה למסקנת האמת, אינה ניתנת להיכתב עלי ספר, נמצאת היא בפנים האדם, האם השלילה יש בה דעה נכונה או עיוות. גם אם ייכתבו הררי ראיות בעד ונגד, האפשרות להגיע למסקנה הנכונה היא להניח לרגע מה שנאמר, ולחשוב בדעת נכונה: האם השלילה תיתכן או לא תיתכן? ועל כך רק היודע מחשבות הוא העד, אם האדם שקל את הדברים במאזני האמת והדעת, או שנטה כדי להגיע למסקנתו שלו.

ובאמת כל התביעה מהאדם שיגיע בכוחו לידיעה שה' הוא האלוקים היא היא הבחינה הזו, הרי האדם שחושב באמת לא יעלה על הדעת שהשמש הזורחת ומאירה לעולם במרחק המדויק היא 'במקרה' נמצאת באותו המקום והיא 'במקרה' נותנת את כל התועלת לאנושות, אין אפשרות אחרת מלבד האמת הברורה שהבורא רצה בטובת ברואיו - יצרה ועשאה. וזו דוגמא אחת מכל הבריאה כולה, אם האדם חושב אחרת אינו אלא מעוות את מחשבתו, גם אם פיו יימלא שאלות ומענות - התשובה היא אחת, והיא ברורה בתכלית³.

ובאנו בזה אי"ה לנסות ולברר סוגיא זו, ולא להשאיר פרט שלא מבורר, ויעזרנו ה' להוכיח שהאפשרות שהתכלת שישנה בידינו אינה התכלת היא משוללת הגיון, ואף שישנם דברים שצריכים ליישבם, אך הכלל העולה, שהראיות לאמיתות המורקס טרונקולוס, ובלשון של ימינו - ארגמון קהה קוצים כתכלת (אק"ק), הן ברורות וחד משמעיות.

3 לא באנו לומר שהסובר אחרת בענין התכלת הוא ההיפך מאמיתי ח"ו, אלא רצוננו רק לבקש את תשומת לב הקורא, להשתדל לשקול את הענין בפלס האמת.

השתדלנו לא לחסר דבר. ואם שגיתי וחיסרתי, אתי תלין משוגתי.

ישנה טענה די עיקרית אצל כמה ממסרבי התכלת, איך אפשר לסמוך על המחקר ועל ספרי הקדמונים שפיהם דיבר שוא וכו', ובכלל ישנם דברים שהגוים הקדמונים כתבו ואינו מסתדר עם דברי חז"ל, אם כן לא מדובר על אותו הדבר!

וכאן יש להוכיח בס"ד שאדרבה, דווקא המקום שיש בו לשלול את התכלת הוא השערה שאין לה ביסוס, והמחקר שהוא העוזר למסקנה שזו התכלת - הוא המחקר שבנוי בעיקר על עובדות מוצקות.

ונציין לכאן ולכאן, נמצא אריג בשנת תשע"ד הצבוע בתכלת, ונבדק במעבדה והיה בו את החומרים שנמצאים בארגמון קהה קוצים, וזו הוכחה לחיוב.

לעומת זאת ישנה הוכחה לשלילה, שבגמ' נאמר שדמיו יקרים משום שעולה אחת לשבעים שנה, ולעומת זאת להבדיל אא"ה בכתבי הגוים נאמר על הפורפורה שדמיו יקרים משום הכמות הגדולה הנצרכת לבגד, והוא חשוב לבגדי מלכות ואצולה וכדומה. וכאן לכאורה יש כאן זיהוי לשלילה, כי סיבת יקרותו אינו משום שעולה לשבעים שנה.

(עצם הקושיא הרי האק"ק אינו עולה לשבעים שנה, נתייחס לזה אי"ה בפנים, אך המושג 'עולה לשבעים שנה' וודאי שאין הכוונה שחיכו שבעים שנה עד שיעלה ואז צדו אותו, אלא שאחת לשבעים שנה היה עולה ליבשה או שהיה צף במים, אך בכל השבעים שנה היו צדים אותו מעומק המים ופשוט).

הטענה האמורה לשלילה, האם יש בה דבר ודאי?

נצייר דוגמא בת ימינו, אם ישאלו אדם מה הטעם שמחירי הדירות גבוהים, או מדוע הכלכלה הביתית התייקרה במשך השנים, ואף דבר יותר מסוים: מדוע משקה מסוים יותר יקר ממשקה אחר, התשובה לכך היא מוחלטת? הרי לתופעת המחיר יכולה להיות פרשנות כזו ופרשנות אחרת. אם כן כמה הוכחה לשלילה ישנה, אם סיבת היוקר הכתובה בגמ' אינה תואמת את סיבת היוקר הכתובה בספרות העתיקה? חז"ל פירשו את המציאות לפי הבנתם העמוקה והאמתית, ואותו יוני פירש לחוסר דעתו, ומעבר לזה אין ולא מדי. והאם לא מצאנו כזאת חז"ל בדעתם הגדולה שכתבו אחרת מדברי כמה 'חכמים' גוים?

לכן נראה לנו בס"ד נכון לכתוב פרק עם כל הטענות שהועלו אחת לאחת, ובעזה"י לענות על טענות אלו בהוכחות ובהכרת המציאות, כך שהרואה יראה מה יש לקבלו ומה לדחותו.

ישנם כמה יהודים יקרים שלדעתם אין המורקס האק"ק התכלת האמיתי, לשם כך כתבו כמה חיבורים לשם כך. כך נוצרה התופעה שכמעט בכל מאמר או קונטרס שנכתב כהוכחה לתכלת, נכתב מאמר או קונטרס אחר השוללו. ואף שבכל דבר דרך משא ומתן כדרכה של תורה הוא טוב ונכון, אך רצינו להעלות כמה הערות בזה. ראשית, קיימת תופעה בחלק מהחיבורים שכותבים בשם המצדדים בתכלת דברים שאינם מדויקים: כגון שישנה הודאה מפיהם שהתכלת שבידינו אינו מתאים עם סימני הברייתא במסכת מנחות - ודבר זה אינו נכון כלל ועיקר, ועל כל פנים בקונטרס זה אי"ה יבואר

שהסימנים עולים יפה עם הברייתא. או "לובשי התכלת טוענים שרק במעבדה מודרנית יוצא מהפורפור גוון סגול אבל בצביעה הקדומה כנראה שלא יוצא מהפורפור גוון סגול בכלל אלא רק כחול", ועוד כיו"ב.

ומלבד זאת באים אנו קצת בתוכחה כתלמיד לפני רבו: בשלמא אם כותב הכותב חיבור שבו מעלה את כל הטענות, זו דרכה של תורה וכך ראוי. אך אם מחבר החיבור כותב את חיבורו כדי לשכנע את הקורא שאינו התכלת ומביא רק את צד השלילה - צריך להיות בריא לו שאין בזה אף כדי ספק, כי אם לאו, הרי מונע הוא את הרבים מעשות מצוה בכל רגע, ולא נראה שתצמח טובה מכך.

הערה נוספת: כאשר ישנה טענה על דבר מסוים שאינו נכון, גם אם הטענה נכונה, אך חובה לראות את כל מה שנאמר בזה. כי אפשר לחטוא לאמת אם הקורא לא רואה את הענין כולו, רק ציטוט חלקי של סברא מסוימת.

דומא אחת לדבר: ישנה סוגיא האם כל שבים נקרא דג או לאו. באו כמה שוללים את חלזון המורקס המדובר, והביאו ציטוט ממאמר (או כמה מאמרים), שהביאו בשם ספר שנות אליהו לרבינו הגר"א שכל שבים נקרא חי. ועל זה השיבו השוללים בטענות שחיבור זה אינו ברור כלל שהוא מהגר"א, ואין שום ראי' לזה ואדרבה וכו'.

והאמת שכל שבים נקרא דג, הם מקראות ודברי חז"ל וראשונים מפורשים בכמה מקומות, שאי אפשר לפרשם בתרי אנפי (ואי"ה יובאו בחיבור זה בס"ד).

ויתירה מזו: גם אם ענין שלם יש בו כדי לדחות, עדיין, האם יש בזה כדי לדחות את כל הראיות הברורות האחרות?

ואבקש מאוד מהקורא היקר, גם אם יראה חיבור השולל את דברינו כאן. אנא ראה את כל דברינו כאן מרישא לגמירא, כי השתדלנו תוך כדי המשא ומתן להביא כמה וכמה ראיות ותשובות, שגם אם אחת מהנה יש להשיב, בסיכום כל הנאמר האמת יורה דרכו.

יְדִיָּה עֲשׂוּנִי וַיְכֹנְנֵנִי הַבְּיַנְנִי וְאֶלְמְדָה מִצְוֹתֶיהָ:

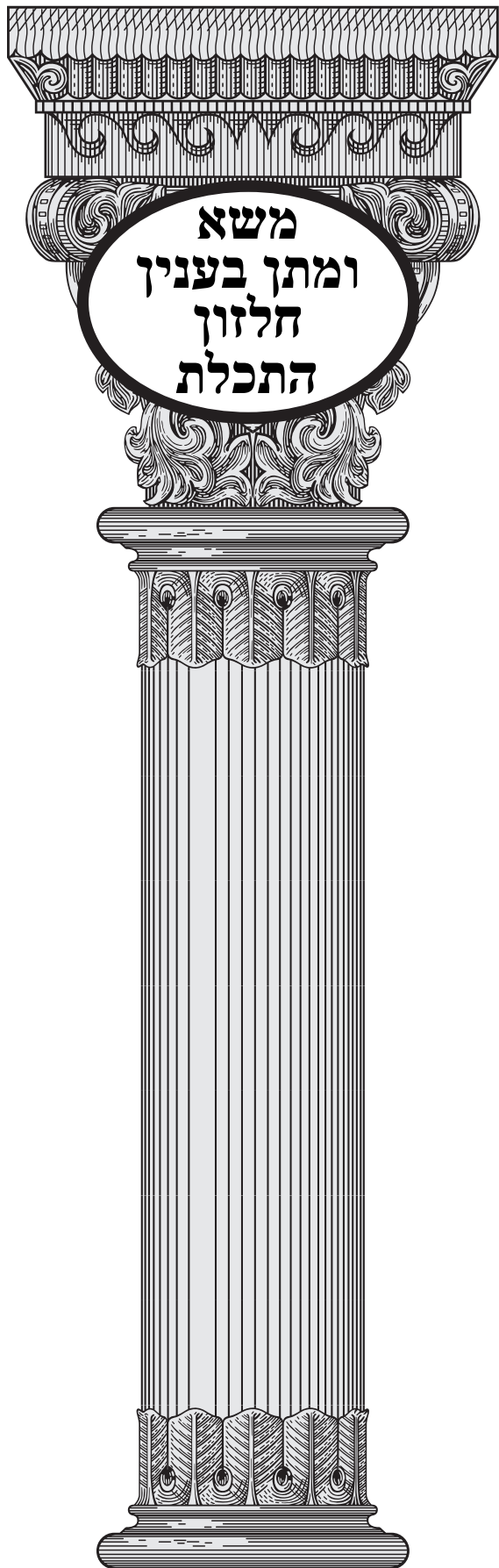
תִּקְרַב רַנְתִּי לְכַנְיָהּ ה' כְּדַבְּרָהּ הַבְּיַנְנִי:

תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְכַנְיָהּ כְּאִמְרָתָהּ הַצִּילֵנִי:

תִּבְעַנָּה שִׁפְתֵי תִהְלֶה כִּי תִלְמְדֵנִי חֻקֶיהָ:

תַעֲן לְשׁוֹנֵי אִמְרָתָהּ כִּי כָל־מִצְוֹתֶיהָ צְדָק:

וַיְהִי נֶעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כֹּנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כֹּנְנָה:

תַּחֲלָתוֹ שֶׁל דִּיּוֹן

יום ראשון

שְׁמִשּׁוֹן: שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם ר' מֹשֶׁה וְר' דָּן.

מֹשֶׁה וְדָן: שְׁלוֹם וּבְרָכָה.

שְׁמִשּׁוֹן: ר' מֹשֶׁה! אֲנִי רוֹאֶה נֶכּוֹן? אַתָּה לוֹבֵשׁ תַּכְלֶת? הַצְטֵרֶפֶת לְקַבּוּצָה הַתְּמַהוּנִית שֶׁל לוֹבָשֵׁי הַתַּכְלֶת! אֵין לָךְ מָה לַעֲשׂוֹת?

מֹשֶׁה: אֵינְנִי יָכוֹל לְהַשְׁתַּיֵּף לְקַבּוּצָה זוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא אֵינְנָה. כַּמָּה וְכַמָּה אֲנָשִׁים לְמַדּוּ אֶת הָעֵנָן וְהִגִּיעוּ לְמַסְקָנָה וְאֵינָם שׂוֹיִכִים זֶה לְזֶה.

דָּן: קַבּוּצָה, לֹא קַבּוּצָה... מָה קוֹרֶה לָךְ אֵיךְ הַגַּעַף לְשִׁטּוֹת זוֹ, ר' מֹשֶׁה! אַבְרָהָם ת"ח לְהַנְהִיגָה מִשְׁנָה שְׁכָזוּ?

מֹשֶׁה: לְאֵט לָךְ ר' דָּן, אִם זוֹ מִצְוֵה דְאוֹרֵיתָא הֲרִי עַל זֶה פְּתַב הַרְמ"א בְּסַעֲרֵף הָרֵאשׁוֹן: "וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם הַמְלַעֲיָגִים עָלָיו בְּעַבְדוֹת ה' יִתְבַּרֵּךְ" ח"ו לֹא לְקַיֵּם מִצְוֵה מִפְּנֵי שְׁנֵה 'מִשְׁנָה', וְע"ז אָמְרוּ: הֲוֵי מְחַשָּׁב הַפֶּסֶד מִצְוֵה כְּנֶגֶד שְׁכָרָה⁴. וְאִם אֵין זוֹ מִצְוֵה, אֵין זוֹ אֲפִילוֹ הַנְּהִיגָה מִשְׁנָה, אֲלֹא מַעֲשֵׂה קוֹף בְּעֶלְמָא.

שְׁמִשּׁוֹן: עִם כָּל הַכְּבוֹד אַתָּה הִיחִידִי שְׁמַבִּין בְּמִצְוֹת דְאוֹרֵיתָא? אֲמַנָּם

4 וכן אמרו חכמים במסכת עדויות (פ"ה): "עקביא בן מהללאל העיד ארבעה דברים אמרו לו עקביא חזור בך בארבעה דברים שהיית אומר ונעשך אב בית דין לישראל אמר להן מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום".

תהלתו של דיון בַּנֶּף אִישׁ יְהוּדִי

אברהם יר"ש הנָּף אף אָתָּה מְכַרֵּז בְּזֹאת שְׂכוּלָם טוֹעִים רַק אַתָּה "הַמְּבִין הַגָּדוֹל", מַה עִם גְּדוּלֵי הַדּוֹר? מַה עִם כָּל בְּנֵי הַתּוֹרָה?

מִשָּׁה: מִבֵּין אֲנִי אֵת כְּאַבְרָה ר' שְׁמִשׁוֹן. בְּכָל אֶפֶן הַרְשָׁה לִי לִשְׁאוֹל: אַתֶּם ר' שְׁמִשׁוֹן וְר' דָּן לְמַדְתֶּם וְחֻקְרַתֶּם סְגִיָּא זֶה?

שְׁמִשׁוֹן: לֹא כָּל כָּף.

דָּן: הָאֵמֶת וְשְׂרָאִיתִי כַּמָּה מְאַמְרִים לְתוֹמְכִים וְלַמְתַּנְגְּדִים, וְלַמְתַּנְגְּדִים יֵשׁ טַעֲנוֹת חֻקּוֹת מְאֹד.

מִשָּׁה: אַף חוּץ מִלְקֵרָא כַּמָּה עֲלוֹנִים מְזַדְּמָנִים, כַּמָּה זְמַן הִשְׁקַעְתָּ כְּדִי לְהַקִּיף הַיֵּטֵב אֵת הַנוֹשֵׂא עַל פִּי חַז"ל וְהַפּוֹסְקִים, וּבְכִרְוֹר הָעֲבָדוֹת?

דָּן: הָאֵמֶת שְׁלֹא עֲמַדְתִּי עַל הָעֲנִין.

מִשָּׁה: לְדַעְתְּכֶם כַּמָּה מִבֵּין אַבְרָהִי הַכּוֹלֵל שְׁהַנָּכֵם לּוֹמְדִים וּבֵית הַכְּנֻסֶת בּוֹ אַתֶּם מִתְּפַלְלִים – אוֹ סֵתֶם יְהוּדִים טוֹבִים בֵּין אֱלֹהֵי שְׁתוֹרְתֶם אוֹמְנוֹתֶם וּבֵין אֱלֹהֵי הַקּוֹבְעִים עֲתִים לְתוֹרָה וְהַתּוֹרָה בְּרֹאשׁ מְעִינֵיהֶם, לְמַדּוֹ וְחֻקְרוֹ לְעֵמֶק אֵת עֲנִין הַתְּכֵלֶת?

שְׁמִשׁוֹן: כְּכָל הַנִּרְאָה אַף אֶחָד.

דָּן: מִסֵּתְמָא ר' שְׁמִשׁוֹן צוֹדֵק, גַּם לְגִבֵּי הַמָּקוֹם שְׁאַנִּי לּוֹמֵד וּמִתְּפַלֵּל.

מִשָּׁה: וְזוֹ הַתְּשׁוּבָה גַּם בְּקִשָּׁר לְכוֹלֵל וּלְבִיהֶכְנ"ס שְׁאַנִּי לּוֹמֵד וּמִתְּפַלֵּל... אִם בֵּן כְּכָל הַנִּרְאָה זֶה גַּם הַמַּצָּב בְּשָׂאָר מְקוֹמוֹת הַתּוֹרָה, שְׁכַמְעַט אַף אֶחָד לֹא לָמַד וְחֻקְרָה אֵת הַתְּכֵלֶת בְּרִצְיָנוֹת.

דָּן: כְּכָל הַנִּרְאָה זֶה בְּאֵמֶת כָּף.

מִשָּׁה: אֵין אוֹמְרִים לְמִי שְׁלֹא רָאָה אֵת הַחֻדֵשׁ שְׁיָבֵא וְיַעֲיֵד אֶלָּא לְמִי

כַּנָּף אִישׁ יְהוּדִי

יום ראשון

שְׂרָאָהוּ⁵, אֵין שׁוּם רְאָלִיה מֵה עוֹשִׁים אַנְשִׁים לְגַבֵּי דְבָר וְשֵׁלָא לְמַדוּהוּ, וְאַסְפֵּר לְכֶם וְשִׁכְּרִי בְּס"ד לְלַמַּד אֶת הָעַנְיָן, נְגַשְׁתִּי לְכַמָּה ת"ח וְכֵלָם כְּאַחַד אָמְרוּ וְשֵׁלָא חֲקֵרוּ וְלֹא לְמַדוּ אֶת עַנְיָן הַתְּכֵלֶת. רַק אַחַד מֵהֶם קָרָא חוֹבֶרֶת אַחַת. וְאוֹתוֹ ת"ח אָמַר מְפָרְשׁוֹת שְׂאִין תְּשׁוּבָה בְּרוּרָה מִדְּוִיעַ לֹא מְטִילִים תְּכֵלֶת בְּבִגְד, וְלוֹ מְטַעַם סִפְק.

שְׂמִשׁוֹן: אַתָּה אוֹמֵר בְּקִצּוֹר 'כְּלָם' בְּגִלְל 'כְּלָם', אַף מֵה עִם רוּעֵנוּ גְדוּלֵי הַדּוֹר שְׂאֵנוּ סְרִים לְמְרוֹתָם? וְאַיִף שְׂאַתָּה ר' מֵשֶׁה דְּבִרְתָּ לְאַחַרְוֹנָה בְּלֵהֵט בְּעַנְיָן.

מֵשֶׁה: רְאֵה ר' שְׂמִשׁוֹן נִכְבָּסֶת לְעַנְיָן רְגִישׁ מְאֹד, אַף אִם זוֹהִי תוֹרָה מְחִיבִים אָנוּ לְלוּמְדָה, אִם זֶה הִיָּתָה הַשְּׁקִפָּה, הַנְּהַגָּה וְכִדּוּמָה זֶה נִדּוֹן אַחֵר. דָּן: ר' מֵשֶׁה מֵה קוּרָה לָךְ? שְׂאַתָּה תֹּאמַר זֹאת? הֲאִם אַתָּה מְמַשְׁמַע לְגְדוּלֵי הַדּוֹר רַק בְּהַשְּׁקִפָּה וְלֹא בְּהִלְכָה?

מֵשֶׁה: אִם נִשְׂאִיר שְׂיַחַתְנוּ בְּמָקוֹם זֶה, ח"ו יְכוּל לְהַתְּפָרֵשׁ הַדְּבָר כְּפִי שְׂאַמְרַת ר' דָּן, כַּמּוּכָן שְׂאִין זֶה כְּוֹנֵתִי. בְּאִם הַנֶּכֶם מְעַנְיָנִים, בּוֹאוּ וְאַפְרִט מֵה שְׂיִישׁ לוֹמֵר בְּזֶה וּמִתְחַיֵּב אֲנִי בְּלִי נִדָּר לְעַנּוֹת עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרִט וְלֹא לְהַתְּחַמֵּק מִשׁוּם נְקוּדָה שְׂהִיא.

דָּן: לֹא יוֹעִיל לָךְ ר' מֵשֶׁה! אֵינְנִי מְעַנְיָן לְשִׁמוּעַ דְּעָה שְׂהִיא הַפֶּה מְגְדוּלֵי הַדּוֹר, וְאַיִנְנִי מוֹכֵן לְשִׁמוּעַ שׁוּם חֲלוּק בְּמַשְׁמַעַת לְגְדוּלֵי הַדּוֹר בֵּין הִלְכָה לְהַשְּׁקִפָּה ח"ו.

מֵשֶׁה: ר' דָּן אִם בְּהִלְכוֹת שְׂבֵת, הַמְּגִן אֲבָרְהָם סִבַּר דְּבָר מְסִיָּם לְהִלְכָה, וְכַמָּה מְגְדוּלֵי הַדּוֹר שֶׁל הַיּוֹם סוֹבְרִים אַחֲרָת, דְּעַתּוֹ שֶׁל הַמַּג"א נִדְחָתָה מֵהִלְכָה?

5 נדה ז ע"ב.

תְּחִלַּתוֹ שֶׁל דִּיּוֹן כַּנֶּף אִישׁ יְהוּדִי

דן: חס ושלום! לא תהא כזאת בישראל! גם אם יש רשות לחלק, אף ח"ו לומר שגדולי הדור בזמננו הם 'מחק' למגן אברהם! אף לא שמעתי שמהגן אברהם דן בענין התכלת.

שמשון: אינני מסכים אתך ר' דן, יתכן בהלכה שדעה מסיימת של גדול באחרונים לא קבלו להלכה על אף גדולתו העצומה, והעושה כדבריו היום אינו אלא מן המתמיהים!

משה: נבסה לעשות סדר, אתה הודית ר' דן, שיש בין הלכה להנהגה לגבי דורות שלפנינו, שבענין הנהגה אין לנו רשות לומר: ר' עקיבא איגר הנהיג אתרת ואני הולך כדרכיו. זו עזות פנים בגדולי ומנהיגי הדור. אף בענין הלכה אם כמה מהאחרונים דברו בנושא מסים, גם אם כמה מגדולי הדור הנה סוברים אתרת, עדין דעת האחרונים חזקה כצוק איתן להלכה ולמעשה. אמנם צודק ר' שמשון שיש משג בהלכה שדעה מסיימת נדחתה, אבל זאת במקום שהפוסקים כתבו להדיא שדעה זו דחוי' היא.

דן: מציע אני שבענין השקפה לא נדון כעת, אף לענין הלכה ברור לגמרי שאם גדולי האחרונים אמרו דעה – אם זו לא שיטה שנדחתה מההלכה ע"י הפוסקים – דעה קיימת היא גם אם יש בדורנו חולק. בזה אין ספק.

משה: האם ראיתם איזה פסק מפוסקי הדור האחרון שנדחו דברי האחרונים בענין התכלת מההלכה?

דן: אני חוזר לשאלתי איזה אחרונים דברו בענין התכלת?

משה: חוזר אני על דברי... אין אפשרות לדעת אם מקימים או מבטלים מ"ע גמורה מן התורה, אלא רק ע"י למוד כל הענין לעמק, ואולי כעת בבין הזמנים תתפנו לזה ותזכו לקיים מצוה יקרה זו.

כַּנֶּף אִישׁ יְהוּדִי יוֹם רֵאשׁוֹן

דן: אף הסתקרנתי ביותר, מי מהאחרונים מדבר בענין זהוי התכלת.

מנשה: על החוות יאיר שמעת?

דן: ודאי! מגדולי גדולי האחרונים. אבל איך יתכן שדבר בענין התכלת שהתגלה רק בעשרות שנים האחרונות?

מנשה: הוא כבר כתב שהפורפור הוא התכלת, ואינו היחיד. ובוודאי ששתשאל מהו הפורפורא, מנין שמדבר בזה וכו', לכן צריך לראות וללמד את הענין מיסודותיו ושורשיו עד סופו.

מלבד זאת מחילה מכבודכם, בכל ענין וענין בתלמי ההלכה מבקרים אתם כבני תורה מה אומרים הפוסקים ומהי ההלכה: ד' מינים, מזוזה, חמץ בפסח וכו' וכו'. יקצר המצע, ואינכם מבקרים רק 'מה אומרים היום', ובענין התכלת בלי שום ידיעה מקדמת, זהו נושא למתמיהים, ולכלם ברור שגדולי הדור 'הכריעו'?

דן: מה לך ר' מנשה, מה הקנשר בין זה לזה? בשאר המצוות ישנם הלכות פסוקות וברורות מכל הפוסקים עד ימינו, אבל בענין התכלת הרי זהו דבר שהתגלה רק עתה ובה מצפים אנו לשמוע מה דעת גדולי הדור!

מנשה: אדרבה ואדרבה, קל וחסר הדבר, אם בשאר המצוות שכל הת"ח שפדור עוסקים בענין מנערוותם, לומד אתה ומברר את הסוגיא מתחלתה מהגמרא עד הפוסקים האחרונים, לעמת זאת בדבר שלא היה יכלת לקיים עד עתה, שוודאי לא כלם חוקרים זאת ויש שאין בידם לחקור ולבדק וכו', בזה נועל אתה את כל הנושא ולא מברר כלל?

דן: אף על פי כן, הרי ישנם גדולי הדור וכל מסקנה שתסיק הם יודעים לא פחות טוב. אנא תישב את הענין לשיטתך.

מנשה: אומר שוב, הענין הוא רגיש מאד, משום שכלנו חרדים לדעתם ולכבודם של חכמי התורה וגם משתדלים לסור למרותם. אלא שחובה

תהלתו של דיון בַּנֶּף אִישׁ יְהוּדִי

עלינו לדעת מה התורה מצוה בכל פרט והאם כּאן יש הוראה לפי כללי ההוראה בפוסקים, או שאדרבה יש כּאן הוראה שזו התכלת כּפי שדברנו. אלא מאי? אמה שואל שאלה בסברא היא? יתכן שהחכמים לא יודעים מה שאינם חכמים יודעים? בודאי שצריך לתן את הדעת על כּף, אכל משנה אינה זזה ממקומה מה על פי התורה הקדושה מחיבים לעשות בכּהאי גוּנא, ואנחנו באנו להוכיח שגדולי האחרונים הכריעו, וגדולי דורנו לא הכריעו להפך. נכון שהתמיהה שלה היא מובנת וצריך ליִשָּׁבּה ואי"ה אענה לה, אכל על כּף בסוף כל הדברים נדון.

ולא אותה ר' דן צריך לשכנע, שפאשר חפצים לדעת מה דעת התורה פותחים גמרא רמב"ם שלחן ערוך ופוסקים ולא עתון...

שמשון: ומה אמה מישב, מדוע הבני תורה סביבנו שיש בידם לבדוק – לא בודקים, היכן נעלמה היראת שמים של כל היהודים היראים סביבנו?

משנה: תאמרו לי אתם, מדוע אתם כבני תורה יראים לא בדקתם את ענין התכלת?

דן: התשובה לכה אינה הלכתית, אלא השמרנות שאנו כ"כ דבוקים בה – ובצדק, וברור שצריך השמרנות היא שמרה עלינו בדורות האחרונים. אלו שאהבו כל דבר חדש, הגיעו למקומות לא טובים ר"ל.

משנה: המניע בשורשו הוא טוב ונכון, אף בשום אפן הנהגה זו לא יכולה לפטר ממצות עשה ובודאי לא להכריע שאין זה התכלת! נכון הדבר שצריך לגשת לנושא שכזה בהירות עצומה, אכל אחר הנהירות והבדיקה המדקדקת צריך להגיע להכרעה.

שמשון: ר' דן שמה נשמע?

דן: הרי פתוב שהתכלת בכלל נגנז! מה יש כּאן לדון?

כַּנֶּף אִישׁ יְהוּדִי

יום ראשון

מִנְשָׁה: על הכל נִדְבָר אי"ה, בְּכֹל אַפֵּן כְּדֵי לְהַרְגִיעַ אוֹתָהּ, אוֹמֵר לָךְ עוֹד
לְפָנַי הַהִקְדָּמָה, הֶרְמֵב"ן כּוֹתֵב שֶׁיֵּשׁ תַּכְלֵת בְּיָמָיו!

דוּ וְשִׁמְשׁוֹן: הֶרְמֵב"ן? הֲרֵי כָּתוּב שֶׁנִּגְנָז?

מִנְשָׁה: כּוֹ, כֵּן כּוֹתֵב הֶרְמֵב"ן וַיֵּשׁ עוֹד מֵה לֹאמֵר בְּכַוֵּנַת הַמְדַרְשׁ 'נִגְנָז'. אֲךָ
הִחְלַטְנוּ לְלַמֵּד אֶת הָעֵנָן מִתַּחֲלָתוֹ, לוֹלֵי זֹאת – הוּא וְכוּחַ לֹא תַכְלִית.

קָחוּ בְּחֻשְׁבוֹן שֶׁהַהוֹכָחָה עַל כֵּן וּמִצּוֵי הָעֵנָן יִקַּח כַּמָּה יָמִים, וְדִיוֹן מִעֲמִיק
בְּכֹל פֶּרֶט. זֶה מִחִיר מְאֹד 'מִשְׁתַּלֵּם' לְמִצְוֹת עֲשֵׂה בְּכֹל רָגַע.

לְפָחוֹת הַסְכַּמְתָּם:

א. שֶׁמִּבְּנֵי הַתּוֹרָה וְאֶפִּילוּ ת"ח שֶׁבָּהֶם, אֵין לְהַבִּיא רְאִי' אִם לֹא
בְּדָקוֹ אֶת הָעֵנָן, וְרָבִם כְּכוֹלָם לֹא בְּדָקוֹ.

ב. אִם גְּדוּלֵי הָאֲחֵרוֹנִים כָּתְבוּ דַעַה לְהִלְכָהּ, כָּל עוֹד שֶׁהַפּוֹסְקִים
מִהַדוֹר הָאֲחֵרוֹן לֹא כָּתְבוּ שֶׁדְּבָרֵיהֶם נִדְחוּ מִהִלְכָהּ, פְּשוֹט וּבְרוּר
שֶׁדַעַת הָאֲחֵרוֹנִים לֹא נִדְחָתָה מִהִלְכָהּ לְמַעֲשֵׂה.

ג. כְּדֵי לְדַעַת אִם מִקְיָמִים מִצְוָה אוּ מִבְטָלִים ת"ו, חוֹבָה לְבַרֵּר
לְלַמֵּד וְלִבְדוֹק.

גְּדֵל מַעֲלַת מִצְוֹת צִיצִית עִם תַּכְלֵת

מִנְשָׁה: כַּמָּה מְלִים עַל מִצְוָה יִקְרָה זֶה: עַל כַּמָּה מִצְוֹת אָמְרוּ חַז"ל
"שְׁקוּלָה כְּכֹל הַמִּצְוֹת", אֲךָ מִשְׁמַע בַּגַּמ' שֶׁעַל מִצְוֹת צִיצִית נֶאֱמַר שְׁקוּלָה
כְּכֹל הַמִּצְוֹת כְּפִשְׁוֹטוֹ מִמֶּשׁ: 'וְלִשְׁבַע יִתְהוֹן דְּמִקְיָמִיתוֹן כָּל מִצְוֹת,
מִשְׁמַע מִצְוֹת צִיצִית, דְּאָמַר מַר שְׁקוּלָה מִצְוֹת צִיצִית כְּנִגְזָד כָּל מִצְוֹת

תְּחִלַּתוֹ שֶׁל דִּיּוּן כְּנֶפֶס אִישׁ יְהוּדִי

שְׁבִתוֹרָה, ע"כ. וְהָרִי הַגַּמ' לֹא דִבְרָה שָׁם בְּגִדְל מַעֲלַת הַצִּיצִית, אֲלָא שְׁאַלָה הַגַּמ' שָׁם שְׁמִשָּׁה רַבְּנֵי עֲלִיו הַשְּׁלוֹם יֹאמֵר לְיִשְׂרָאֵל שְׁמִשְׁבִּיעֶם עַל כָּל הַמְצוּוֹת, וְע"ז הַגַּמ' עוֹנָה שְׁעַם יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַכּוֹנֵה לְכָל הַמְצוּוֹת, אֲלָא הָיָה סְבוּר שְׁכּוֹנֵת מִשָּׁה עַל מְצוֹת צִיצִית בְּלִבָּד, שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּכֹל הַמְצוּוֹת.

עוֹד אָמְרוּ בַּזוֹה"ק: וְהָאִי אִיהוּ עוֹנֵשָׁא דְאָדָם וְכָל מֵאן דְּמִקְיָם פְּקוּדֵי דְאֹרֵייתָא כְּאֵלוּ הוּא לְבִישׁ לְשְׁכִינְתָא בְּלְבוּשָׂא, וּבְגִין דָּא אֹקְמוּהָ בְּכַסּוּיָא דְצִיצִית (וּתְפִילִּין) כִּי הִיא כְּסוּתוֹ לְבִדָּה הִיא שְׁמֵלְתוֹ לְעוֹרוֹ בְּמָה יִשְׁכַּב בְּגִלוּתָא וְהָא אֹקְמוּהָ, ע"כ. וּמִסְתַּבֵּר שָׁאם מְדַבֵּר בְּעִנְיַן הַכְּלָלִי, גַּם הִיְהוּדִי הַפְּרָטִי שְׁלוּבְשׁוֹ, זֶה הַבְּגָד הַיְחִיד שֶׁלְאַחַר מְאֵה וְעֶשְׂרִים יָגֵן עַל הָאָדָם וַיִּצִּילוּ מֵהַדִּינִים.

וּמַעַל הַכֹּל זֶה מְצוֹת ה' יִתְבָּרַךְ! וְכַמָּה יִשְׂרָאֵל רוֹדְפִים אַחַר הַמְצוּוֹת כִּי זֶהוּ דָּבָר ה'! אֲשֶׁר־אִישׁ יֵרָא אֶת־ה' בְּמְצוֹתָיו חֲפִץ מְאֹד. וְדַרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמְצוֹתָיו, וְלֹא בְּשֹׁכֵר מְצוֹתָיו⁸, כִּדְ הַכְּרִזְנוּ בְּסִינַי, נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע! וְהוּא שְׁאָמַר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים: מְשִׁכְנֵי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה.

וּמַה גְּדוֹל וְיָקָר שֹׁכֵר הַמְצוּוֹה! אִם הָיוּ מְצִיעִים לְאָדָם עַל כָּל יוֹם שְׁלוּבְשׁוֹ סְכוּם גְּדוֹל שֶׁל \$ 67,000, מַה הַיַּחַס שְׁלוֹ הָיָה לְדָבָר זֶה? וְהָרִי יְכוּלִים אֲנִי לְקַיֵּם מְצוּוֹה יְקָרָה זֶה כָּל רַגַע לֹא שׁוֹם מְאֻמָּן, כַּמַּעַט אֵין מְצוּוֹת שְׁאֵפְשֵׁר לְקַיֵּםם בְּכָל רַגַע, אַף כְּשֶׁהָאָדָם אֵינוֹ עוֹשֶׂה דָּבָר. וַיְדוּעַ עַל מַה בְּכָה אֲדוֹנָנוּ הַגֵּר"א ע"ה קוֹדֵם פְּטִירְתוֹ.

דו: זֶה הָרִי בְּרוּר שָׁאם זֶהוּ הַתְּכַלֵּת, זֶה מְצוּוֹה גְּדוֹלָה וְעֲצוּמָה שְׁאֵין קוֹץ לְמַתָּן שְׁכָרָה!

7 פרשת בראשית כג:

8 מסכת ע"ז יט.

כַּנֶּף אִישׁ יְהוּדִי

יום ראשון

שְׁמִישׁוֹן: מה אַתָּה אוֹמֵר ר' דָּן?

דָּן: אֲדַרְבֶּה, נִשְׁמַע מָה יֵשׁ לְר' מִשָּׁה לֹאמֵר, הֲרִי בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, לְמוֹד תּוֹרָה הוּא לְכֹל דְּבָר. ר' מִשָּׁה! תִּקַּח בְּחֻשְׁבוֹן שְׁלֹא נַעֲשֶׂה לָךְ 'הַנְּחוֹת'...
לֹא נִנְיַח לָךְ לְחַמֵּק מִשׁוּם פֶּרֶט בְּבַחֲיָנָה מְדַקְדָּקֹת!

מִשָּׁה: בָּרוּר לְגַמְרִי.

שְׁמִישׁוֹן: אֵת הָעֲנָן נִתְחִיל מְחַר אִי"ה.

מִשָּׁה: אִי"ה מְחַר נִתְחִיל אֶת הָעֲנָן מִתְחִלָּתוֹ, כְּעֵין הַקְּדָמָה. וּבְהַמְשָׁךְ
נִגִיעַ לְדַבְרֵי חַז"ל וְהֵרֵאשׁוּנִים, וּלְבִרוּר הָעֲבָדוֹת.

